

Inleiding

Het thema voor de Israëlzondag is "De Schrift, bron van hoop!".

In Nehemia 8 zien we dit voor onze ogen gebeuren. Ezra leest op verzoek van het volk voor uit de Torah. In eerste instantie geeft dit verdriet. Maar Ezra, ondersteund door Nehemia en de Levieten, wijzen op de verlossing door God. Het is een dag van vreugde. Een dag van hoop. Dit hoofdstuk verbindt het openen van de Schrift met vreugde en hoop.

Het thema kan van uit de tekst goed worden uitgewerkt. Als kerntekst kan vers 10c (NBV) of 11c (HSV) worden gekozen: "Wees niet bedroefd, want de vreugde van de Heere, dat is uw kracht".

Het thema kan (een samenvatting van) deze zin zijn: "Geen droefheid, maar vreugde". Of "Feest bij een open Bijbel". Als gekozen wordt voor een preek met een onderverdeling in drie punten, dan kunnen de kernwoorden gekozen worden: "droefheid", "vreugde", "kracht". Of puntiger met twee woorden: "droefheid" en "kracht".

Ook bij een andere preekvorm, kunnen deze twee of drie woorden een kapstok zijn voor het onthouden van de kern van de preek.

Verbinding met Israël

Een goede preek komt voort uit de exegese. Pastorale lijnen komen diep op uit de Schrift. Verdriet en vreugde kunnen niet losgemaakt worden van deze concrete geschiedenis: Het nieuwjaarsfeest op het plein bij de Waterpoort in Jeruzalem, waar Ezra de Torah voorleest aan het volk.

De Heere spreekt in deze tekst allereerst tot het Israël van toen. Hij is Zijn verbond aangegaan met Israël bij de berg Sinaï. Hij gaf Zijn Torah aan Israël. Hij heeft hen verlost uit Egypte en op arends-vleugels gedragen door de woestijn. Hij bracht hen in het beloofde land. Ondanks de ontrouw van het volk (afgodendienst) is Hij jarenlang trouw geweest. Vanwege de afgoderij heeft Hij het volk in ballingschap doen gaan, maar Hij heeft Zijn verbond niet verbroken. Zelfs vernieuwd, zoals Jeremia in hoofdstukken 31-33 schetst. Het is Zijn genade dat het volk teruggekeerd is uit ballingschap. In deze concrete geschiedenis geeft God Zijn Woord weer aan het volk. Ezra leest het verbond van God voor. En dat werkt wat uit in het leven van Israël. Er is hier sprake van een kentering, een keerpunt in de geschiedenis. Afgoderij en beeldendienst verdwijnt. Studie van de Torah wordt belangrijk. Schriftgeleerden (Ezra!) en ook de leken beweging van de Farizeeën komen tot bloei. Later ontstaan de synagogen.

Als we zien welke verandering de Torah (de Schrift) brengt in het volksleven van Israël, kunnen we de diepte peilen van het thema: "De Schrift, bron van hoop!".

Verbinding met Israël vandaag

Als we bovenstaande in de preek hebben uitgewerkt, hebben we lijnen getrokken naar het Israël van toen. Er is ook een levend Jodendom vandaag, die de Torah leest en bestudeert. Op de Israëlzondag willen we bewust hen een plaats geven in de dienst, om zo de onlosmakelijke verbondenheid te beleven.

Op welke wijze kunnen we het levende Jodendom betrekken in de preek?

1. Door aandacht te geven aan de huidige viering van het Joodse nieuwjaarsfeest, Rosh Hashanah (19 en 20 september 2020). Zie voor meer informatie: <https://www.rd.nl/kerk-religie/rosj-has-jana-het-jaar-5779-is-aangebroken-1.1511680>

Na Rosj Hashana beginnen de 10 geduchte dagen bij het Israël van vandaag. In deze dagen doet Israël aan zelfonderzoek. Het oordeelsboek van God gaat open. Bekering is nodig! Denk aan het huilen van het volk als Israël de Torah voorleest en de boetedag (Nehemia 9,2).

Deze dagen van zelfbeproeving lopen dan uit op Yom Kippoer, de Grote Verzoendag.

2. Veel rituelen op het plein komen later terug in de liturgie van de synagoge. Ook vandaag de dag is de lezing van de Thora belangrijk. Er is een vast leesrooster, waardoor de hele Torah in een jaar wordt gelezen. De Thora is hier voor opgeknipt in zogenaamde parasjot.

Tip: Predikanten en gemeenteleden kunnen zich via info@hetcis.nl gratis abonneren op de wekelijkse verzending van de parasja van de week. U krijgt hierbij een stuk uitleg van een Joodse rabbijn.

3. Verdriet past in de periode tussen Rosj Hasjana en Yom Kippoer. Blijdschap is er ook in het huidige Jodendom. Denk aan het binnenhalen van de sabbat op vrijdagmiddag. Maar ook aan de feestdag Simchat Thora, direct na Soekot. Er wordt feest gevierd uit dankbaarheid voor het ontvangen van de Thora. Overigens wordt de Thorarol elke sabbat rondgeleid in de gemeente!

Zie voor meer informatie over Simchat Thora:

<https://www.rd.nl/kerk-religie/simchat-thora-jubel-over-de-wet-1.1516701>

De rode lijn: inkeer - verzoening - blijdschap.

Najaarsfeesten

Het liturgische jaar wijkt af van het gewone jaar dat op de eerste dag van Nisan begint (Pesach).

Israël viert het nieuwjaarsfeest (Rosj Hasjana) jaarlijks op Tisjri 1 en 2. In 2020 begint Rosh Hashanah op vrijdagavond 18 september tot zonsondergang op zondag 20 september.

Tien dagen later volgt Yom Kippoer, Grote Verzoendag (Leviticus 23,26-32; Numeri 29,7-11).

Vijftien dagen later volgt Soekot, het Loofhuttenfeest (Leviticus 23,34-36 Numeri 29,12-30,1; Nehemia 8,14-19), wat in de gezinnen wordt gevierd.

Na Soekot volgt Simchat Thora, de vreugde van de wet. Deze dag begint de nieuwe cyclus van Torah lezingen, beginnend bij Genesis 1.

Bijlage: canoniek en exegese

1. Een opwekking in Jeruzalem?

Het is spannend in Jeruzalem. Er gebeurt wat als Ezra de Schriftrol opent en gaat lezen. Het zindert. Verandering hangt in de lucht ...

Met de ballingschap is een lange periode afgesloten waarin God elke keer met Zijn verbond naar het volk komt, maar het volk meer dan eens in afgoderij vervalt en de God van Israël verlaat. Echter tijdens en na de ballingschap ontstaat er een bewustzijn bij het volk Israël dat God hen apart heeft gezet. Hij heeft Zijn Woord aan Israël gegeven. Dat vraagt om een antwoord.

De stad Jeruzalem en de tempel zijn herbouwd. Naast de tempeldienst komt de studie van de Torah tot grote bloei. Schriftgeleerden (waaronder Ezra) worden belangrijke figuren in het Jodendom. Een lekenbeweging als de Farizeeën komt tot leven in deze tijd. Studie van de Schrift gaan het karakter van het volk Israël tekenen.

Op het plein in Jeruzalem zien we deze verandering voor onze ogen plaatsvinden. De schriftgeleerde Ezra leest op nieuwjaarsdag uren voor uit de Torah en legt deze uit. Het hele volk, mannen, vrouwen, kinderen luisteren aandachtig en reageren met heel hun hart en lichaam op de lezing van woorden van de Torah. Vol verdriet en vol vreugde!

Ooit beloofde Israël: "Alles wat de Heere gesproken heeft, zullen wij doen! (Exodus 19,8)". Zelden heeft Israël het waar gemaakt. Nu op het plein gaat er een wissel om. De Heere is God. Hij wordt gekend vanuit de Torah. "Torah doen", dat is de Heere dienen.

De Schrift, bron van hoop!

2. Canoniek

2.1 Eenheid van de boeken Ezra en Nehemia

Voor hedendaagse Bijbellezers zijn Ezra en Nehemia twee afzonderlijke Bijbelboeken. Er zijn echter voldoende aanwijzingen dat beide Bijbelboeken oorspronkelijk één boek vormden. In de Latijnse Bijbelvertaling, de Vulgaat, zijn de boeken voor het eerst afzonderlijk opgenomen. Hieronymus vond hiervoor de aanzet bij Origenes, die als eerste auteur de boeken differentieerde.

In de Talmoed (Baba Bathra 15a), bij Josephus en bij Eusebius is het echter één Bijbelboek. De Masoreten telden de verzen van de boeken gezamenlijk, Nehemia 3:32 was het middelpunt. In de Griekse vertaling, de Septuagint, vormen Ezra en Nehemia samen het boek 2 Esdras (Esdras is de Griekse vorm van Ezra). 1 Esdras is dan een apocrief boek.

Ook inhoudelijk zijn er veel overeenkomsten tussen de boeken Ezra en Nehemia. De boeken beschrijven dezelfde periode. Ezra en Nehemia krijgen beiden van een Perzische vorst toestemming om te reizen en te bouwen. In beide boeken komt de tegenstand van de Samaritanen aan de orde tegen de wederopbouw en is de etnische eenheid van het volk een belangrijk thema.

2.2 Auteur

1. De traditionele opvatting is dat Ezra de auteur is van de Bijbelboeken. In Ezra 8-10 spreekt Ezra namelijk in de eerste persoon enkelvoud. In Baba' Bathra 15a (Talmoed) wordt Ezra ook genoemd als auteur: "Ezra wrote the book that bears his name and the genealogies of the Book of Chronicles up to his own time" (dus inclusief Nehemia).
2. Een tweede visie is dat de schrijver van 1 en 2 Kronieken ook Ezra / Nehemia heeft geschreven. Eerste argument is dat het einde van Kronieken het begin van Ezra overlapt. (Hoewel er echter ook linguïstische en theologische verschillen te noteren zijn). Tweede argument is dat het apocriefe 1 Esdras het laatste deel van 2 Kronieken en Ezra als één geheel aanbiedt.
3. Een derde visie is dat de boeken Ezra - Nehemia zijn samengesteld uit meerdere bronnen. Deze zijn:
  - a. Historisch overzicht (Ezra 1 - 6)
  - b. Ezra's memoires (Ezra 7 - 10 en Nehemia 8 - 10)
  - c. Nehemia's memoires (Nehemia 1 - 7 en 11 - 13)
  - d. Diverse namen lijsten
  - e. Diverse brieven

In de tekst zijn voldoende krachtige argumenten voor een samenstelling van de tekst uit verschillende bronnen. Enkele voorbeelden. Nehemia 1 - 7 wordt verteld vanuit het perspectief van Nehemia. Hij schrijft hier vanuit de eerste persoon enkelvoud (zie bijv. 1,1; 7,5). In hoofdstuk 8 verschuift het perspectief naar Ezra in de derde persoon enkelvoud. Door het ontbreken van een natuurlijke overgang, wordt de vraag gesteld of Nehemia 8 - 10 niet elders beter in de structuur van Ezra - Nehemia past (zie paragraaf 3.2). Daarnaast levert de tekst van Ezra - Nehemia de benodigde problemen op ten aanzien van de chronologische volgorde en vragen over de gelijktijdigheid van de personen Ezra en Nehemia (zie paragraaf 3.3).

Deze voorbeelden wijzen sterk naar een compositie uit meerdere bronnen, waarbij Ezra en Nehemia zeer goed delen geschreven kunnen hebben (hun memoires). Ook zijn er verbanden met Kronieken vast te stellen. De vraag wie de uiteindelijke samensteller was, valt niet definitief te beantwoorden.

2.3 Taal en tekst

Ezra - Nehemia is grotendeels geschreven in Hebreeuws. Er zijn enige stukken die in het Aramees geschreven zijn: Ezra 4,8-6,18 en 7,12-26. Het Hebreeuws heeft grammaticale kenmerken van post-exilisch Hebreeuws. Er zijn namelijk Aramese en Perzische leenwoorden in de tekst. Er zijn enkele verschillen met de Septuagint, hoewel de LXX ook niet eenduidig is. De handschriften Vaticanus en Alexandrinus kennen namelijk ook onderling verschillen.

2.4 Datering boeken

Omdat het lastig is om een specifieke auteur aan te duiden, is de datum van schrijven ook lastig vast te stellen. De traditionele datum van Ezra's missie wordt bepaald op 458 BC. Dan zal de finale compositie van Ezra - Nehemia rond 400 liggen of zelfs later, rond 300.

2.5 Historische achtergrond

In 586 BC verovert de Babylonische koning Nebukadnessar Jeruzalem. De stad en de tempel worden verwoest en de bovenklasse en de ambachtslieden worden weggevoerd in ballingschap. Dit laatste volgt uit de Assyrische en Babylonische assimilatiepolitiek. Door bevolkingen te verplaatsen en te ontwortelen, hoopte men dat ze volledig zouden assimileren in het rijk. Dit diende de eenheid te bevorderen en de kans op opstanden te verkleinen.

De Perzische vorst Cyrus II (Kores de Grote) veroverde in 539 BC het Babylonische rijk. Hij en later Darius I voerden een tegenovergestelde politiek als de Assyriërs en Babyloniërs. Zij wilden politieke loyaliteit bewerken door volken weer terug te laten gaan naar het oorspronkelijke gebied.

Ezra - Nehemia begint bij deze toezegging van Cyrus. Een deel van de Joodse ballingen (ongeveer 50.000 mensen) gaat terug onder leiding van Zerubbabel, die gouverneur wordt van Yehud, onderdeel van een grotere satrapie (522 BC?). De herbouw van de tempel vindt plaats gedurende een lange periode. In Ezra - Nehemia worden de regeringen van Kores, Darius en Arthahsasta (vermoedelijk Artaxerxes I) genoemd.

Vanaf Ezra 7 komt de priester - schriftgeleerde Ezra in beeld, als koning Arthahsasta hem toestemming geeft om naar Jeruzalem te reizen. Hij komt in het zevende regeringsjaar in de vijfde maand aan in Jeruzalem (Ezra 7,8).

Nehemia reist in het twintigste jaar van dezelfde koning Arthahsasta naar Jeruzalem om de muren van de stad op te bouwen (Nehemia 2,1).

De vraag is waarom Perzische vorsten naast de bouw van de tempel ook de bouw van de muren van Jeruzalem steunden. Waarschijnlijk ligt het antwoord in de onrust in Egypte en de strijd met de Grieken. De Perzische vorst Cambysus (529-522) veroverde Egypte, maar na de dood van Xerxes braken er opstanden uit in Egypte, gesteund door Atheense troepen. Zijn opvolger Artaxerxes stemde - na aanvankelijke weigering (zie Ezra 4) in met herbouw van de muren, om zodoende een veilige, bevriende stad te hebben.

Daarnaast waren Cyrus en Darius stabiele en betrouwbare heersers. Darius bouwde aan een goed functionerende regeringsstructuur. Xerxes en Artaxerxes waren volatieler van karakter en onder hen nam de belastingdruk in het rijk ongekende vormen aan. Het rijk verzwakte en goede betrouwbare partners in grensgebieden waren nodig. Ezra en Nehemia (bekend van het hof) waren te vertrouwen.

Figuur 1. Een overzicht van enkele relevante vorsten uit het Achaemenidische (oud-Perzische) rijk

Cyrus II / Kores de Grote	550 - 530 BC	Verovert een groot rijk onder andere Babylon. Toestemming voor terugkeer naar Jeruzalem. 538 vertrek Zerubbabel naar Jeruzalem.
Cambyses	529 - 522 BC	Verovert Egypte.
Darius I	522 - 485 BC	Bouwt een stabiel rijk met goede bestuursstructuur. Verliest de slag bij Marathon tegens de Griekse stadsteden.
Xerxes I	485 - 465 BC	Verovert Athene, maar moet terug vanwege de vernietiging van zijn vloot. Mogelijk Ahasveros, die bekend is van het boek Esther. (Xerxes is Griekse vorm).
Artaxerxes I Longimanus	465 - 424 BC	Het rijk verzwakt intern. Te kampen met opstanden in Egypte en van satrap Megabyzus. Geïdentificeerd met Arthahsasta (Artaxerxes is de Griekse vorm). Ezra (rond 458 BC) en Nehemia (rond 445 BC) vertrek naar Jeruzalem.

2.6 Theologische kernboodschap

In Ezra - Nehemia komen een aantal theologische thema's naar voren:

1. Terugkeer

Na een tijd van ballingschap als straf op de zonden, laat God Zijn volk Israël weer teruggaan naar Israël. Door het inschakelen van niet-Joodse koningen in Zijn plan, laat Hij zien dat Hij regeert. Ondanks weerstand roept God mannen op om de stad, de tempel en de muren te herbouwen. In de geschiedenis is de hand van God zichtbaar.

2. Geestelijke reformatie

De instituties worden hersteld. De tempeldienst functioneert weer. Feesten (nieuwjaarsdag, Loofhuttenfeest, Grote Verzoendag) worden weer gevierd. Nadruk komt te liggen op het verbond en de Thora.

Niet alleen een uitwendige, maar ook een innerlijke reformatie van het hart van het volk was nodig. Waarschuwingen worden gegeven tegen een oppervlakkig leven met God, in het bijzonder tegen vermenging met andere religies door het huwelijk. Regels en instituties zijn nodig, maar het gaat om meer. Ethiek is belangrijk. De schuld over de zonden (ook van het voorgeslacht) werd beleden.

3. Exegese

3.1 Structuur Ezra - Nehemia

Ezra - Nehemia kent op hoofdlijnen de volgende inhoudelijke structuur:

Figuur 2 Hoofdlijnen structuur Ezra - Nehemia op hoofdlijn

Hoofdstukken	Thema	Hoofdpersoon	1 ^e of 3 ^e persoon
Ezra 1 - 6	Terugkeer en bouw tempel	Zerubbabel	3 ^e
Ezra 7 - 10	Ezra's terugkeer en reformatie	Ezra	3 ^e
Nehemia 1 - 6	Nehemia's terugkeer en bouw van de muur	Nehemia	1 ^e
Nehemia 7	Herbevolking van Jeruzalem	Nehemia	1 ^e
Nehemia 8 - 10	Verdere reformatie onder Ezra	Ezra (Nehemia genoemd)	3 ^e
Nehemia 11 - 13,3	Verdere activiteiten van Nehemia	Nehemia (Ezra genoemd)	1 ^e
Nehemia 13,4 - 13,31	Reformatie tijdens Nehemia's tweede periode	Nehemia	1 ^e

Ezra is de hoofdpersoon in het boek Ezra 7 - 10. In de tekst over de eerste periode van Nehemia (Nehemia 1-7) wordt Ezra niet genoemd. Naast Ezra 7-10 wordt hij genoemd in Nehemia 8 en 12. *Nehemia* wordt in het boek Nehemia verschillende keren genoemd en is de "ik figuur" in de hoofdstukken 1-7 en 11-13. In het boek Ezra wordt hij niet genoemd. (De Nehemia, die genoemd is in Ezra 2:2, en die met Zerubbabel mee reisde, is een ander persoon).

Er liggen vragen over de chronologie van de reizen van Ezra en Nehemia ("Waar is Ezra in Nehemia 1-7?", zie paragraaf 3.3), maar ook ten aanzien van de structuur van het boek. In het boek Nehemia is Nehemia de hoofdpersoon. Hij schrijft grote delen in de "ik vorm" (eerste persoon singularis). In hoofdstuk 8 is Ezra opeens de hoofdpersoon, beschreven vanuit de 3^e persoon singularis. De vraag rijst op of Nehemia 8-10 dan niet later ingevoegd is op deze plaats. Past dit chronologisch niet beter bij Ezra 8-10? Dan vinden de gebeurtenissen (het lezen van het wetboek op nieuwjaarsdag en de boetedag) mogelijk 13 jaar eerder plaats. Dan is de achtergrond van hoofdstuk 8 - 10 niet de afronding van de bouw van de muur, maar de viering van Bijbelse feestdagen.

3.2 Structuur Nehemia 8 - 10

In ieder geval is duidelijk dat Nehemia 8 - 10 een afzonderlijke eenheid vormt binnen Ezra - Nehemia. In deze hoofdstukken is Ezra de hoofdpersoon en de hoofdstukken er voor en er na Nehemia. Deze verandering is gemarkeerd door wijziging in het perspectief van de eerste naar de derde persoon enkelvoud.

Deze hoofdstukken kunnen als volgt worden onderverdeeld:

Figuur 3 Structuur Nehemia 8 - 10

Indeling	Thema
7,72b - 8,12 ¹	Nieuwjaarsfeest, lezen van de Thora
8,13 - 8, 18	Loofhuttenfeest
9,1-5	Vastendag
9,6 - 9,37	Schuldbelijdenis
10,1	Verbond
10,2 - 10, 28	Ondertekenaars
10,29 - 10, 30	Eed
10,31 - 10, 40	Bepalingen

Het gedeelte van de preekschets 7,72b - 8,12 (of 8,1-8,13) is een tekstuele eenheid. Het gaat hier niet meer om politieke zaken (herbouw van de stad, tempel, muren), maar om een geestelijke reformatie. Om het vieren van Bijbelse feesten, verbondsvernieuwing, herontdekking van de waarde van de Torah en boetedoening.

3.3 Chronologie reizen Ezra en Nehemia

Ezra kwam in de vijfde maand van het zevende jaar van koning Arthahsasta aan in Jeruzalem (Ezra 7,8). Dat leidt tot het jaartal 458 BC.

Nehemia vertrekt 13 jaar later (twintigste jaar van de koning) in de maand Kislev. De naam van de koning wordt niet genoemd, gemeend wordt dat het gaat om Arthahsasta. Zijn werk in Jeruzalem begon dus in 445 BC en zijn eerste termijn duurde 12 jaar. De Elephantine papyri² ondersteunen deze tijdrekening, omdat er over opvolgers van Nehemia en de hogepriester worden gesproken die leefden ten tijde van Darius II.

In het 32e jaar van de regering van koning Arthahsasta wordt Nehemia teruggeroepen door de koning (Nehemia 13,6). Na verloop van tijd gaat Nehemia voor de tweede keer naar Jeruzalem.

Ezra en Nehemia zijn daarmee deels gelijktijdig in Jeruzalem geweest. In Nehemia 8,10 worden ze ook in één adem genoemd. Toch liggen hier vragen. In het boek Nehemia wordt de aanwezigheid van Ezra uitgebreid genoemd in hoofdstukken 8-10. Maar deze hoofdstukken nemen een bijzondere plaats in in het boek Nehemia (zie paragraaf 3.1). Verder noemt Nehemia maar één keer de naam Ezra (Nehemia 12,36). Waarom wordt Ezra niet genoemd in Nehemia 1-7? Waarom worden zijn godsdienstige hervormingen niet benoemd? In Nehemia 13 lijkt het juist alsof de cultus stil stond, terwijl die net hervormd zou zijn door Ezra. En hoe komt het dat ook Nehemia aan de slag gaat met de interreligieuze huwelijken?

Er zijn allerlei oplossingen geboden voor de problemen in de chronologie. De traditionele oplossing is om de beide gedeelten over Ezra (resp. Ezra 7 - 10 en Nehemia 8 - 10) in twee perioden op te delen. De eerste periode was dan in 458. Daarna vertrekt Ezra en komt halverwege de periode van Nehemia weer terug. Tijdens de gebeurtenissen van Nehemia 1-7 is Ezra dan niet in Jeruzalem. Dit biedt helderheid en volgt de hoofdstukindeling van Ezra - Nehemia. Wel blijven er vragen liggen. Bijvoorbeeld: waarom stelt Ezra het Loofhuttenfeest pas in zijn tweede periode in? (Nehemia 8,14-19).

Een tweede genoemde oplossing is om de komst van Ezra later in de tijd te plaatsen. Ezra zou dan later als Nehemia komen, namelijk in het 37e jaar van koning Arthahsasta (hoewel er in de tekst staat dat hij in het 7e jaar kwam). Dit lost op een andere manier de vraag op waarom tijdens het begin van

¹ De hier gebruikte indeling in verzen volgt de BHS. In de Nederlandse Bijbeluitgaven is dit 8,1 - 8,13.

² De Elephantine papyri bestaan uit 175 documenten, afkomstig uit de Joodse nederzettingen in Elephantine (dichtbij Aswan, Zuid Egypte) uit de 5e eeuw BC.

het verblijf van Nehemia het werk van Ezra niet genoemd wordt. Echter er is geen tekstkritische ondersteuning om een schrijffout (37e jaar in plaats van het zevende jaar) te onderbouwen, waardoor het erg speculatief is.

Een derde oplossing laat Ezra nog later komen, namelijk tijdens de regering van Arthaxerxes II (404 - 358 BC). De genoemde koning Arthaxerxes is dan niet Arthaxerxes I maar II. Ezra komt dan in 398 BC in Jeruzalem aan. Nehemia 8 - 10 speelt zich dan af tijdens deze periode. Dit levert overigens weer andere problemen op, want dan zouden Ezra en Nehemia elkaar niet kunnen hebben ontmoet. Nehemia 8 spreekt daar wel over.

Een vierde oplossing zoekt het in het herschikken van de data van Nehemia. Nehemia is twee perioden in Jeruzalem geweest (Nehemia 13,6). In plaats van het eerste bezoek te dateren in 445 BC, wordt het tweede bezoek gedateerd op die datum. Het eerste bezoek zou dan van 465 - 454 BC zijn. Dit verklaart dan de afwezigheid van Ezra in Nehemia 1 - 7. Deze oplossing is echter gekunsteld, omdat de dateringen van het boek Nehemia dan door elkaar heen lopen.

Kortom, alternatieve dateringen van Ezra of Nehemia lossen niet alle problemen op. Als het boek Ezra - Nehemia samengesteld is uit meerdere bronnen, met ieder een eigen focus en hoofdpersoon, dan hoeft er niet te veel gewicht toegekend te worden aan een gebrek aan overlap. Daarnaast is het goed te realiseren dat het optreden van Nehemia tegen cultische en religieuze wan-toestanden plaatsvindt ten tijde van zijn tweede en latere reis.

3.4 Nehemia 8

Ezra is de menselijke hoofdpersoon in dit hoofdstuk. Nehemia wordt als gouverneur wel genoemd, maar is op de achtergrond aanwezig. Ezra neemt de leiding, maar Nehemia wordt zo present gesteld dat duidelijk is dat hij als gouverneur Ezra volkomen steunt in zijn reformatie.

In voorgaande hoofdstukken is de bouw van de muur onder leiding van Nehemia afgerond. Als hoofdstuk 8 chronologisch volgt op hoofdstuk 7 dan heeft het feest een relatie met de afronding van de bouw van de muur. Inhoudelijk wordt het echter niet genoemd. In paragraaf 3.1 is gemeld dat inhoudelijk Nehemia 8 - 10 beter aansluiten bij de hoofdstukken Ezra 8-10. Uit de inhoud van de tekst blijkt ook dat het volk bijbelse feesten viert, namelijk het nieuwjaarsfeest en het loofhuttenfeest. Dit hoofdstuk dient dan ook ongeveer dertien tot veertien jaar eerder gedateerd te worden dan Nehemia 7.

Met de verandering van hoofdpersoon van Nehemia naar Ezra verandert ook de focus van de politiek naar de religieuze kant. Nehemia was gouverneur, Ezra priester en schriftgeleerde. Het gaat nu niet om de herbouw van de stad, tempel en muren, maar om een geestelijke reformatie.

3.5 Vers voor vers exegese Nehemia 8:1-13

Vers 1

Het eerste deel van de tekst "Toen de zevende maand kwam, woonde de Israëlieten in hun steden", is in de Masoretische Tekst Nehemia 7,72b. Omdat het een herhaling is van 7,72a wordt dit zinsdeel gezien als een bijzin bij Nehemia 8,1. Het geeft dan een tijdsbepaling weer voor de geschiedenis zoals beschreven in hoofdstuk 8. Ezra was tijdens deze gebeurtenis ongeveer 2 maanden in Jeruzalem (Ezra 7,8).

Het voltallige volk verzamelde zich op de eerste dag van de zevende maand (maand Tisjri). Deze dag is volgens Leviticus 23,23-25 een feestdag. Deze feestdag wordt begonnen met bazuingeschal. Er mag niet gewerkt worden, de Heere moet een vuuroffer worden aangeboden en het volk dient samen te komen. Numeri 29,1-6 werkt dit vuuroffer uit in een brandoffer (één jonge stier en zeven lammeren van een jaar oud, zonder gebrek), een graanoffer (meelbloem gemengd met olie) en een zondoffer (één geitenbok). Deze offers zijn aanvullend op de gebruikelijke offers.

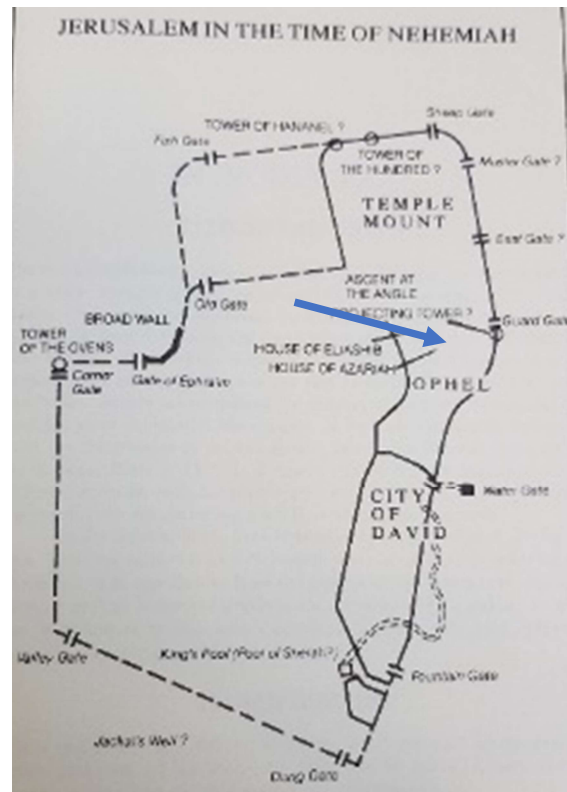
Het gaat hier over het nieuwjaarsfeest. Israël was na terugkeer uit ballingschap gewend aan het vieren van dit feest (Ezra 3,1).

vers 2

Het volk verzamelt niet op het tempelplein, wat alleen toegankelijk was voor mannen (Ezra 10,9). Ze verzamelen zich bij de Waterpoort, deze lag ten zuidoosten van de tempel. Dus aan de oostkant van de stad, langs de Kidron Vallei (mogelijk bij de Gihon bron).

Het volk roept Ezra op om het boek te brengen van de Wet van Mozes, die de Heere Israël had geboden. Het perspectief verschuift hier van de persoon Nehemia (in de eerste persoon enkelvoud) naar Ezra (in de derde persoon enkelvoud). Ezra wordt hier de schriftgeleerde genoemd. Opvallend, want in vers 2 en op andere plaatsen wordt hij priester genoemd. In vers 10 worden beiden in één geheel genoemd. Het woord פֶּרֶק komt als werkwoord veel voor in het Oude Testament. Het verwijst dan naar 'vertellen, verhalen'. Als zelfstandig naamwoord verwijst het naar een schrijver of schriftgeleerde. In deze laatste betekenis komt het in het boek Ezra - Nehemia voor het eerst voor.

Ezra heeft zijn schriftkennis in Babel opgedaan. Hij had zijn hart erop gericht om de wet van de Heere te onderzoeken, zich er aan te houden en het volk er in te onderwijzen (Ezra 7,10). Koning Artahsasta stuurt hem naar Jeruzalem, met als deelopdracht om het volk te onderwijzen in de wet van God (Ezra 7,25). Het priesterschap wordt geërfd door de zonen van Aäron, schriftgeleerde is hij geworden door inzet, studie, bekwaamheid en godsvrucht.

Ezra kreeg de vraag om het boek van de wet van Mozes te brengen, die de Heere aan Mozes had opgedragen. We moeten hier niet denken aan een codex (pas beschikbaar ten tijde van het Nieuwe Testament) of huidige boekvorm, maar aan een boekrol. Deze zijn gemaakt van perkament (dierenhuid) of papyrus en zeer kostbaar.

In het Hebreeuws staat er het woord תּוֹרָה, in de Nederlandse Bijbels vertaald met "wet". De westerse connotatie met het woord "wet" is "geboden, verboden, regels, etc.". Het woord "Torah" kan verwijzen naar verschillende zaken, zeker onder Israël vandaag. Het kan verwijzen naar de Schrift, zelfs naar het geheel van Joodse religieuze geschriften. Hier gaat het echter om de boeken van Mozes, de Pentateuch (Genesis - Deuteronomium). "Torah" is veel meer dan wet, het betekent letterlijk "onderwijs, onderricht". Zo ziet Israël de Torah. Daarvoor is Ezra geroepen.

De bijzin "die de Heere aan Israël heeft opgedragen", verwijst naar de openbaring van God aan Israël op de Sinaï tijdens de woestijnreis van Egypte naar Kanaän. De Torah wordt daarmee gezien als het geïnspireerde en gezaghebbende Woord van God (Ezra 7,25; Deuteronomium 31,9-13).

vers 3

In Deuteronomium 31,10-13 geeft Mozes opdracht om één keer in de zeven jaar op het Loofhuttenfeest de Torah voor te lezen aan Israël. Het doel hiervan was dat alle Israëlieten de woorden van de Torah zouden kennen en praktiseren. Het is een manier om de Torah door te geven aan alle komende geslachten. Mozes zegt bewust dat de mannen, vrouwen, (kleine!) kinderen en vreemdelingen aanwezig moeten zijn.

Nehemia sluit bewust aan bij dit vers. Hij noemt twee keer (vers 3 en 4) het feit dat mannen, vrouwen en allen die konden horen, aanwezig diende te zijn in de gemeente. Het woord מְבִינִין betekent dus dat kinderen aanwezig waren die oud genoeg waren om het te begrijpen. Het Oude Testament spreekt bewust over onderwijs aan jonge kinderen (zie ook Deuteronomium 5 en Psalm 78).

Vers 4

"De oren van het volk waren gericht op het wetboek" betekent dat er goed geluisterd werd. Dat niet voor een korte periode, maar urenlang. Vanaf het morgenlicht (rond 06:00) tot de middag (12:00) betekent dat er zes uur aandacht was. Het is niet alleen belangrijk dat rituelen volbracht worden, maar ook dat het volk begrijpt wie God is. Israël is een volk met een boek.

Grote delen van de Torah zullen gelezen zijn. Echter het is niet mogelijk om alle vijf boeken van Mozes te lezen in een tijdsbeslag van zes uur. Welke gedeelten gelezen zijn, is niet bekend. Dat zullen niet alleen juridische gedeelten geweest zijn, maar ook geschiedenissen waarin de verkiezing en het verbond van God met Israël en Zijn zorg voor het volk beschreven zijn.

Vers 5-6

Ezra stond op een houten verhoging, **מגדל**. Letterlijk betekent dit een toren. Het betreft hier geen preekstoel, maar een houten platform. Want naast hem stonden dertien mannen. Wie waren deze mannen? Waren het priesters of levieten? Het is onduidelijk. Enkele namen komen ook in Nehemia 3 aan bod. Bijv. Malchia, de edelsmid (3,31). Het hoeft dan overigens niet dezelfde persoon te zijn.

In vers 8 worden weer andere namen genoemd. Het feit dat ze naast Ezra stonden betekent dat

ze mannen van aanzien waren, die met hun aanwezigheid de autoriteit van Ezra bevestigden. Ezra opende de boekrol, zoals Jezus dat later zou doen in Nazareth (Lukas 4,16-17). Dit is een wat omslachtiger handeling dan een boek openen. De boekrol is waarschijnlijk eerst ontdaan van een beschermende hoes. Idealiter leg je een grotere boekrol op een lessenaar en helpt een ander persoon mee om te voorkomen dat een boekrol zich weer oprolt. Het openen van een boek(rol) is dus naast een symbolische handeling (zie ook Openbaring 5:1-2), ook een handeling die wat tijd kost. Tijdens het openen gaat het volk staan. Staan is een teken van eerbied. Als de Torah, het Woord van God, gelezen wordt, is bij het volk het besef aanwezig dat God zelf spreekt. Rabbijnen zeggen dat vanaf de tijd van Mozes het volk uit respect staat bij lezing Thora (Richteren 3,20; Ezechiël 2,1).

Vers 7

De Schriftlezing loopt uit in aanbidding. Het Woord van God vraagt om een antwoord van het volk. Ezra prijst God. God wordt genoemd met Zijn verbondsnaam, **יהוה**, "Ik ben die Ik ben". De Heere wordt de grote God genoemd. In het boek Nehemia wordt vaker de dubbele woorden gebruikt "Heere, God", maar vaak met ander aanduidingen. "Heere, God van de hemel" (1,5) of "de Heere, hun God" (9,4). Wel komt de uitdrukking "de Heere, de grote God" vaak voor in de Schrift (Deuteronomium 10,17; Jeremia 32,18).

Niet alleen Ezra aanbidt God, het volk antwoordt ook. Op een drietal manieren. Allereerst heffen ze de handen op. Dit was een algemeen bekende gebedshouding in het Oude Nabije Oosten, maar de enige keer dat het woord **מעל** voorkomt in het Oude Testament. Tijdens het opheffen van de handen antwoordt het volk met "Amen, amen!". Dit bevestigende woord betekent "werkelijk, zo zal het zijn". De Levieten leren in Deuteronomium 27, 15 e.v. het volk om "Amen" te zeggen op het lezen van de wet. Dit zou erop kunnen wijzen dat dit gedeelte gelezen is door Ezra. Ook in de psalmen en profeten komt het woord "Amen" voor. In de derde plaats knielt en buigt het volk zich ter aarde voor God. Dit gebruik wijst op het tonen van eerbied en onderdanigheid. Het komt breder voor in het Oude Testament (zie bijv. Genesis 24,26; Exodus 34,8; Numeri 22,31).

Nehemia 8 en de synagoge

Diverse elementen van het feest op het plein in Jeruzalem, lijken op de latere synagogale liturgieën.

Er is hier sprake van:

- samenkomst van de gemeente (kahal)
- verzoek om lezing van de Torah
- opening van de Torah
- lezing van de Torah
- uitleg van de Torah
- opstaan van de gemeente
- mondelingen overdracht
- heen zending.

Wanneer de ontwikkeling van de synagoge begon, is niet duidelijk. In het Nieuwe Testament zijn deze volop aanwezig.

De gebeurtenissen in Nehemia 8 zijn waarschijnlijk wel de basis voor de synagogale liturgie, maar er ontbreken ook een aantal belangrijke traditionele elementen, zoals:

- het opzeggen van het shema (Deut 6,4)
- achtiengebied
- zegen.

Het is niet uit te sluiten dat deze elementen wel plaats hebben gevonden, Nehemia 8 hoeft niet uitputtend te zijn beschreven.

Vers 8 - 9

Na het lezen van de Torah werd uitleg gegeven. Weer worden 13 namen genoemd, maar niet dezelfde als in vers 5.

Deze 13 personen en de Levieten legden het Woord van God uit aan de mensen. De Masoretische tekst plaats namelijk het woord "en" tussen de 13 namen en de Levieten. In een versie van de Septuaginta is het woord "en" weggelaten. Met andere woorden: deze dertien personen zijn Levieten, wat op zich beter bij de tekst past. In vers 10 wordt namelijk gesproken over de Levieten die het volk onderwezen. Een veelheid aan mensen werden in ieder geval ingeschakeld voor de uitleg en verklaring van het Woord van God. Of de uitleg in toerbeurt ging of in groepen, dat is niet duidelijk.

Koning Josafat gaf ook enkele priesters en Levieten de taak om het Woord van God te verspreiden en uit te leggen (2 Kronieken 17,7-9; zie ook Deuteronomium 33,10; 2 Kronieken 35,3). Mogelijk is de taak van de Levieten zo verbreed van ondersteuning in de tempeldienst naar het instrueren van het volk in de Torah.

In vers 9 staat dat de Torah werd uitgelegd en de betekenis verklaard. Uitleggen en verklaren zijn min of meer synoniemen en kunnen gebruikt zijn om te benadrukken hoe belangrijk uitleg is. Een rabbijnse verklaring zegt dat het woord פָּרַשׁ letterlijk "verdelen" betekent. De betekenis verschuift zo van uitlegging naar vertalen of parafaseren. Het zou dan moeten gaan om een vertaling naar het Aramees, de taal die het volk in ballingschap had geleerd. Het feit dat Kronieken, Haggai, Zacharia en Maleachi in het Hebreeuws zijn geschreven, wijst er echter op dat de kennis van het Hebreeuws voldoende was kort na de terugkeer uit ballingschap.

Vers 10

Nehemia en Ezra worden hier voor het eerst samen genoemd. Ezra als geestelijk leider, Nehemia, de Perzische gouverneur, als politiek leider. Beiden zijn door de Perzische koning Artahsasta met een opdracht naar Jeruzalem gezonden. Als de traditionele uitleg correct is, is Ezra als eerste gekomen. Het blijft onduidelijk waarom Ezra niet eerder in het boek Nehemia voor komt (paragraaf 3.3).

Ezra, Nehemia en de Levieten vermanen het volk om niet bedroefd te zijn en niet te rouwen. Het volk huilde namelijk toe ze de woorden van de Torah hoorden.

Vers 10 geeft geen directe reden voor het huilen van het volk. Gedacht is wel aan een mogelijk ritueel dat bij het nieuwjaarsfeest hoorde, eventueel stammend uit een andere religie. Enige onderbouwing van dit idee is er overigens niet. Daarmee lijkt het veel meer voor de hand te liggen om het huilen en rouwen van het volk als een spontane reactie te zien op het lezen en uitleggen van de Torah. In hoofdstuk 9 lezen we zeer gedetailleerd over de schuldbelijdenis van de Israëlieten over de ontrouw van hen en van hun voorouders richting God, die een verbond is aangegaan met Israël. Met andere woorden het verdriet en de rouw hebben te maken met de inhoud van de lezing van de Torah: de trouw van God aan Israël en de ontrouw van het volk. Het volk huilt omdat ze berouw heeft. Dit nationale berouw past goed bij de verandering die Israël heeft ondergaan in de periode van ballingschap en terugkeer. De voor-exilische tijd kenmerkt zich door ontrouw van het volk aan God en het zich telkens weer toewenden naar de afgoden van de andere volken. In de periode van de ballingschap en de terugkeer naar het land bloeide de studie van de Schrift op en ontstond de religieuze lekenbeweging van de Farizeeën. Ook lijkt hier de basis gelegd te zijn van de latere synagoge, die in het Nieuwe Testament prominent aanwezig is (zie kader op bladzijde 9). Het gaat hier niet om een morele perfectionering van het volk, maar wel een breed ontstaan bewustzijn dat kennis (en dus studie) van de Schrift nodig is voor de dienst van de Heere. In Nehemia 9,38 sluit het volk een overeenkomst en in hoofdstuk 10 belooft het volk om de geboden van de Heere na te leven. Kortom, de context wijst er onbetwistbaar op dat het hier gaat om spontaan berouw over de zonden van het volk. Het woord van God raakt de harten. Het gaat verder als het verstand, ook de wil en de emotie worden betrokken. Het doet denken aan de toespraak van Petrus in Handelingen 2, waardoor de harten van de luisteraars "doorboord" werden.

Nehemia, Ezra en de Levieten roepen om op niet te huilen. Want het is immers een feestdag. Verdriet, rouw en bekering hebben een plaats in het leven met God, maar niet op deze dag. Berouw en vasten heeft plaatsgevonden op de vierentwintigste dag van de maand (9,1). Een feestdag is een heilige dag. God heeft voorgeschreven op welke wijze Hij gediend wilde worden op deze nieuwjaarsdag. Huilen past daar niet bij. Alles heeft zijn plaats en tijd.

עָצַב betekent in de nifal vorm "bedroefd zijn, pijn lijden". Het komt regelmatig voor in de Schrift. Over God Zelf wordt gezegd dat "het Hem bedroefde" (Genesis 6,6). Het wordt ook geschreven over Jonathan richting David vanwege de toorn van Saul en over Jozef die zijn broers oproept niet bedroefd te zijn. Het gaat hier om een diepe emotie. Hier in Nehemia is het volk bedroefd, lijdt het pijn in het hart.

Vers 11-13

Wat wel past bij een feestdag, een heilige dag, is samen de maaltijd houden. De maaltijd zelf is in het Oude Testament een teken van gastvrijheid, maar ook van onderlinge verbondenheid. De relatie tussen God en het volk wordt vaak uitgebeeld met een maaltijd (Jesaja 25,6; Openbaring 19,9). De evangelist Lukas beschrijft vele maaltijden waar Jezus aanwezig was (zie bijv. Lukas 5,29; 15,23). Pesach bevat de sedermaaltijd; de kerk viert de verbondenheid met God en elkaar door het vieren van het Heilig Avondmaal. Dit hoofdstuk verbindt het Woord en de maaltijd met elkaar.

De maaltijd mag uitbundig zijn. Lekkernijen worden gegeten en zoete dranken gedronken. Het vette van de aarde mag worden geproefd, wat verwijst naar een rijke maaltijd. God is geen karig God. Belangrijk is om mee te delen aan hen die het minder hebben. De dienst aan God en aan de naaste zijn met elkaar verbonden. Zelf uitbundig eten kan niet samengaan met een broeder in armoede laten zitten.

Feest vieren en uitbundig eten is een teken van vreugde. Daar past huilen en rouwen niet bij. Vandaar dat zowel in vers 10, 11 als 12 opgeroepen wordt om niet te huilen. Maar blij te zijn. Want de vreugde van de Heere, is de kracht van het volk.

Het woord blijdschap $\eta\lambda\lambda\epsilon\sigma\iota\varsigma$ komt veel in de Schrift voor. Vaak in combinatie met een synoniem. In het Oude Testament komen we het woord veel tegen in de Psalmen, Spreuken en Jesaja. We komen het woord blijdschap o.a. tegen als de blijdschap bij een overwinning of blijdschap bij een kroningsfeest. In het religieuze spraakgebruik komen we het woord in de Psalmen vaak tegen, in de gebeden (Psalm 25,2; 43,3; 51,4). Vreugde is een onderdeel van de heilsboodschap (Jesaja 51, 3 en 11). In het Nieuwe Testament zien we dat het woord blijdschap vooral te maken heeft met het heil dat er is in de Heere Jezus Christus. De engel verkondigt in Lukas 2,10 grote blijdschap voor al de volken. In Johannes 15, 11 spreekt de Heere Jezus over zijn blijdschap die in de discipelen moet blijven. De blijdschap komen we ook tegen in Galaten 5,22 als vrucht van de Geest. De apostel Paulus schrijft vanuit de gevangenis aan de Filippenzen dat zij zich altijd moeten verblijden in de Heere (Filippenzen 4,4). In Openbaring 19,7 lezen we opnieuw een opwekking tot vreugde en blijdschap: "Laten wij blij zijn, en ons verheugen, en Hem de heerlijkheid geven, want de bruiloft van het Lam is gekomen, en Zijn vrouw heeft zich gereed gemaakt". In die eeuwige vreugde is geen plaats meer voor droefheid (Openbaring 21,4). Het woord dat hier wordt vertaald met kracht of sterkte $\sigma\upsilon\lambda\eta$ wijst naar een bergtop, een verdedigingsbolwerk. Een plek waar je veilig bent voor aanvallen van de vijand. Het komt veel voor in het Oude Testament. Het is afgeleid van het werkwoord 'sterk zijn' en heeft de betekenis van sterkte of bolwerk: een militair bouwwerk of zelfs een versterkte stad. God wordt in de Bijbel vaak aangeduid als burcht en toevlucht (psalm 31,3; 71,3; 31,5; 43,2; Daniel 11,1). De ene keer wordt dit als een belijdenis uitgesproken waaruit het vertrouwen op de HEERE blijkt en een andere keer wordt het uitgesproken als een gebed om hulp. Die veiligheid zit niet in de menselijke emotie van blijdschap, maar wel in het zich verbinden aan de God van de vreugde. Vreugde ontstond dan als men nauw verbonden is met God.

Samengevat zijn er twee redenen om nu niet te huilen en te rouwen. Allereerst is het een bijzondere dag, die toegewijd is aan God en waarop God gediend moet worden zoals Hij dat voorgeschreven heeft. Ten tweede is het een dag waarop de verlossing van God wordt gevierd. Het volk hoort zich te verheugen in de verlossing.

Het volk begrijpt de woorden die verteld zijn en volgen ze op. Het volk vierde feest, organiseerde een rijke maaltijd, deelde uit aan de armen en verheugde zich in God.

4. Literatuurlijst

M.J. Paul, G. van den Brink; J.C. Vette, *Studie Bijbel OT Ezra en Nehemia*
H.G.M. Williamson, *Woord Biblical Commentary*
F.C. Fensham, *The New International Commentary on the Old Testament*
Longman & Dillard, *An introduction to the Old Testament*
Velema, J.H., *Biddend bouwen, meditatieve gedachten over het boek Nehemia*